

ДРУШТВО МАТЕМАТИЧАРА СРБИЈЕ
Материјали за младе математичаре, свеска 22

Павле Младеновић

КОМБИНАТОРИКА

Четврто издање

Б Е О Г Р А Д
2013.

др Павле Младеновић, професор Математичког факултета у Београду

КОМБИНАТОРИКА

четврто издање

Материјали за младе математичаре, свеска 22

Издавач: ДРУШТВО МАТЕМАТИЧАРА СРБИЈЕ

Београд, Кнеза Михаила 35/IV

<http://www.dms.org.rs>

За издавача: *др Александар Липковски*

Рецензенти: *др Зоран Каделбург*

др Владимир Јанковић

Уредник: *др Зоран Каделбург*

AMS-класификација: 05–01

УДК: 519.1

© Друштво математичара Србије

Ранија издања: 1989, 1992, 2001.

ISBN 978–86–81453–88–9

Штампање ове књиге помогла је
Нафтна индустрија Србије

CIP – Каталогизација у публикацији

Народна библиотека Србије, Београд

519.1(035.057.874)

МЛАДЕНОВИЋ, Павле, 1955–

Комбинаторика / Павле Младеновић, 4. изд. –
Београд : Друштво математичара Србије, 2013.
(Нови Сад : Стојков). – VI, 218 стр. : илустр. ;
24 см. – (Материјали за младе математичаре /
Друштво математичара Србије ; св. 22)

Тираж 1000. – Библиографија: стр. 215–216. –
Регистар.

ISBN 978–86–81453–88–9

а) Комбинаторика – задаци

COBISS.SR-ID 196491020

Тираж: 1000 примерака

Штампа: „Стојков“, Нови Сад

САДРЖАЈ

Предговор	<i>v</i>
Увод	
1. Скупови, функције, релације – преглед основних појмова	1
2. О предмету комбинаторике	5
3. Задаци	6
Глава 1. Варијације, пермутације и комбинације	
1. Варијација	7
2. Варијација без понављања	8
3. Пермутација	8
4. Комбинација	9
5. Варијација датог типа	10
6. Комбинација са понављањем	12
7. Примери	14
8. Један геометријски метод пребројавања варијација	19
9. Доказивање идентитета комбинаторним методом	22
10. Задаци	24
Глава 2. Биномна и полиномна формула	
1. Биномна формула	31
2. Својства биномних коефицијената	33
3. Полиномна формула	37
4. Својства полиномних коефицијената	38
5. Задаци	39
Глава 3. Метод укључивања и искључивања	
1. Формула укључивања и искључивања	43
2. Специјалан случај	45
3. Примери	46
4. Уопштена формула укључивања и искључивања	51
5. Задаци	51
Глава 4. Проблеми разбијања	
1. Разбијање броја	55
2. Уређено разбијање броја	58
3. Графичко представљање разбијања	60
4. Разбијање скупа	64
5. Задаци	66

Глава 5. Бернсајдова лема

1. Уводне напомене	69
2. О пермутацијама	70
3. Група пермутација	75
4. Бернсајдова лема	77
5. Задаци	79

Глава 6. Генераторне функције

1. Дефиниција и примери	81
2. Операције са генераторним функцијама	82
3. Примери примене генераторних функција	83
4. Експоненцијалне генераторне функције	86
5. Задаци	87

Глава 7. Теореме о егзистенцији комбинаторних конфигурација

1. Магични квадрати	88
2. Латински квадрати	93
3. Математичке игре	94
4. О графовима	102
5. Систем различитих представника	104
6. Дирихлеов принцип	106
7. Рамзејева теорема	108
8. Ероуова теорема	111
9. Задаци	114

Глава 8. Збирка разних комбинаторних задатака

1. Варијације, пермутације, комбинације	121
2. Квадратне таблице	123
3. Комбинаторика на шаховској табли	124
4. Мерења	126
5. Екстремални проблеми на коначним скуповима	127
6. Задаци са математичких олимпијада	129

Резултати, упутства, решења задатака

Глава 1	133
Глава 2	146
Глава 3	154
Глава 4	166
Глава 5	174
Глава 6	177
Глава 7	178
Глава 8	197
Литература	215
Регистар појмова	217

ПРЕДГОВОР ТРЕЋЕМ ИЗДАЊУ

Треће издање књиге КОМБИНАТОРИКА настало је као резултат малих допуна и исправки уочених пропуста у другом издању. Дописана је нова глава која се односи на генераторне функције и додат је изванредан број нових задатака, који су већим делом садржани у последња два одељка главе 8 овог издања. Структура књиге остала је иста и изгледа овако:

У уводу је дат преглед основних појмова о скуповима и функцијама, као и основна правила комбинаторике. У првим двема главама обрађене су варијације, пермутације и комбинације и биномна формула, тј. појмови које стандардно садрже средњошколски програми. Сви уведени појмови илустровани су једноставним и бројним примерима.

Трећа глава је посвећена методу укључивања и искључивања, који се користи при решавању задатака пребројавања броја елемената уније неколико коначних скупова. Иако су формулација и доказ основне теореме релативно једноставни, применом овог метода се многи, наизглед тешки, проблеми пребројавања решавају брзо и ефектно. У четвртој глави разматрају се проблеми разбијања броја на делове и скупа на блокове. Дефинисане су одговарајуће класе специјалних бројева и доказана нека њихова својства.

У петој глави доказана је тзв. Бернсајдова лема. Помоћу ње се у многим ситуацијама одређује број класа еквиваленције које одређује нека релација еквиваленције задата на коначном скупу и она представља увод у општију Појину теорију. Такође су уведени неопходни појмови и доказан изванредан број тврђења из теорије група.

У шестој глави уведене су генераторне функције низова бројева, које представљају важан апарат у решавању задатака пребројавања коначних скупова. Ефикасност метода примене генераторних функција илустрована је на неколико примера, од којих су неки у овој књизи решавани и другим методима.

У седмој глави разматрају се проблеми егзистенције комбинаторних конфигурација. Поред параграфа који се односе на Холову теорему о егзистенцији система различитих представника, Дирихлеов принцип и Рамзејеву теорему (као суштинску генерализацију Дирихлеовог принципа), дати су и алгоритми конструкције магичних квадрата, решења неколико познатих математичких игара, као и примери који се решавају коришћењем графова. Сама прича о графовима дата је кроз примере и задатке. У овом издању додат је и одељак у коме је доказана Ероуова теорема која тврди да не постоји функција друштвеног избора, која је

дефинисана на основу система индивидуалних жеља на скупу од бар три опције и која задовољава дати систем аксиома.

У последњем параграфу сваке главе садржан је одређен број задатака (укупно око три стотине). Решења већине од тих задатака дата су на крају књиге, а за мањи број задатака дата су само резултати или упутство за решавање. Известан број задатака (њих око стотину), за чије решавање је неопходно комбиновање идеја из претходних глава, издвојен је у посебну главу 8. Последњи одељак те главе садржи 24 задатка, који су у последњих десет година решавани на Балканским и Међународним математичким олимпијадама.

Надам се да ће и ово издање књиге наћи своје читаоце међу младим математичарима који желе да продубе и прошире знање у оквиру и ван тема које су предвиђене стандардним школским програмима. Избор тема и задатака обрађених у књизи посебно је намењен ученицима који желе да се припреме за успешан наступ на такмичењима младих математичара. Многе теме које су обрађене у књизи аутор је више пута излагао на припремама наших најбољих младих математичара за учешће на међународним олимпијадама. Материјал обрађен у књизи предаван је и на специјалистичким студијама за професоре математике које је Математички факултет у Београду организовао у току школске 1999/2000. године. Надам се такође да ће књига бити корисна и професорима у организовању рада са талентованим ученицима у оквиру математичких секција. Књига може бити од користи и студентима Математичког и техничких факултета у савлађивању тема и садржаја из дискретне математике који су у њој обрађени.

Рецензенти књиге др Зоран Каделбург и др Владимир Јанковић су дали низ корисних сугестија у многим разговорима о проблематици која је обрађивана у овој књизи. Желим да им и овом приликом изразим своју захвалност.

Све примедбе и коментаре који се односе на ово издање књиге, посебно на избор тема и задатака обрађених у књизи, примићу са захвалношћу.

У Београду, децембра 2000.

Павле Младеновић

ПРЕДГОВОР ЧЕТВРТОМ ИЗДАЊУ

Ово издање књиге се незнатно разликује од трећег издања. Отклоњене су уочене штампарске и друге грешке. Највећи број њих је врло пажљивим читањем уочио Иван Елчић и љубазно ме обавестио. Захваљујем му се на томе.

У Београду, јануара 2013.

Павле Младеновић